

Hvad med kulturen?

Af *Susanne Guldager*

Landskabsarkitekt mdl, kirkegårdskonsulent i Roskilde Stift

Effektiv drift

Ledelse, styring, planer og ressourcer - hvad har det med kirkegårdskultur at gøre? De fleste vil nok umiddelbart mene, at disse begreber hører hjemme et helt andet sted end på kirkegården. Men også kirkegården er underlagt det moderne samfunds krav, og derfor er moderne begreber og forvaltningssystemer lige så relevante for kirkegårdenes forvaltning som for virksomheder og kommunale forvaltninger.

De aktuelle krav til menighedsrådenes forvaltning af kirkegårdene er, at driften skal optimeres, så der på sigt kan spares skattekrone. Kirkeministeriet lægger op til, at det skal ske ved samarbejde mellem kirkegårdene og ved brug af driftstyringssystemer til beskrivelse og effektivisering af driften.

Der findes i dag en række redskaber, som anvendes til forskellige administrative opgaver på kirkegårdene, men der mangler et fælles udgangspunkt for løsningen af den gartnerfaglige opgave.

For at råde bod på det har Kirkeministeriet sammen med Foreningen af danske kirkegårdsledere (FDK) igangsat projektet: Driftstyring på kirkegårde, med Skov & Landskab (KU), som projektansvarlig.

Projektets formål er:

- at udvikle redskaber, der kan anvendes til **kvalitets-sikring og styring**
- at udarbejde en håndbog til brug i det daglige **gartneriske arbejde** og i efteruddannelse
- at etablere grundlag for **kommunikation** og samarbejdsaftaler

Arbejdet afsluttes i begyndelsen af 2010, hvor det nye beskrivelsessystem for kirkegårdsdrift offentliggøres digitalt og i rapportform. De to rapporter: Kvalitetsbeskrivelser for kirkegårde og Praktisk håndbog i kirkegårdsdrift sendes til provstierne. Derfra uddeles de til de enkelte menighedsråd i følgeskab med en vejledning og en folder, der skal tydeliggøre den opgave, som menighedsrådene skal i gang med at løse.

Kvalitetsbeskrivelser og Praktisk håndbog

Kvalitetsbeskrivelser for kirkegårde fastlægger mål og tilstandskrav for de almindeligste elementer, opgaver og ydelser, der udføres på kirkegården.

Praktisk håndbog indeholder retningslinier for det gartnerfaglige personale og kan bruges som en vejledning i hverdagen.

Elementer, opgaver og ydelser

Både kvalitetsbeskrivelser og håndbog er standarder for alle kirkegårde. Tanken er, at disse standarder skal danne grundlag for arbejdet med en plejeplan, der gælder for den enkelte kirkegård. Plejeplanen indeholder de mål, menighedsrådet har sat sig for kirkegården, og henviser til de arbejdsprocesser der kræves for at nå disse mål. Kvalitetsbeskrivelser og

Arbejdsopgaverne systematiseres i grupper - elementer, opgaver og ydelser

Grønne elementer

Arealtyper

- Blomster
- Græs
- Hække og klippet pur
- Buske
- Træer
- Træ- og buskplantninger
- Vand

Grå elementer

Arealtyper

- Belægninger
- Bygværker
- Terræninventar

Opgaver

- Fjernelse af visse blomster mv.
- Renhold af kirkegården
- Fjernelse af løv
- Vintertjeneste
- Pyntning af kirkegård

Sammensatte elementer

Arealtyper

- Gravstedselementer
- Kulturhistoriske elementer

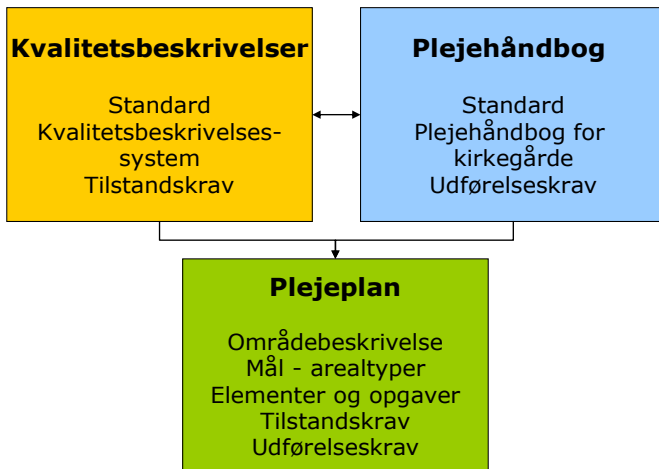
Ydelser

- Erhvervelsesydelser
- Begravelsesydelser
- Gravstedsydelser
- Pyntningsydelser

praktisk håndbog indeholder tilstandskrav og vejledende udførelseskrav.

Ikke to kirkegårde er ens, derfor har det været en vanskelig opgave at finde en fællesnævner for dem alle. Forskellighederne gælder ikke alene størrelse, placering eller historie, men ofte i langt højere grad de lokale traditioner, der udspringer af det engagement, der i de enkelte sogne har været gennem tiderne, og som er med til at give kirkegården dens særpræg. Kan man overhovedet opfange det lokale med et standardbeskrivelsessystem, hvis formål er at styre og effektivisere? Ja, det er jo en af udfordringerne i det arbejde, der skal i gang.

Klare retningslinier i driftsstyringen



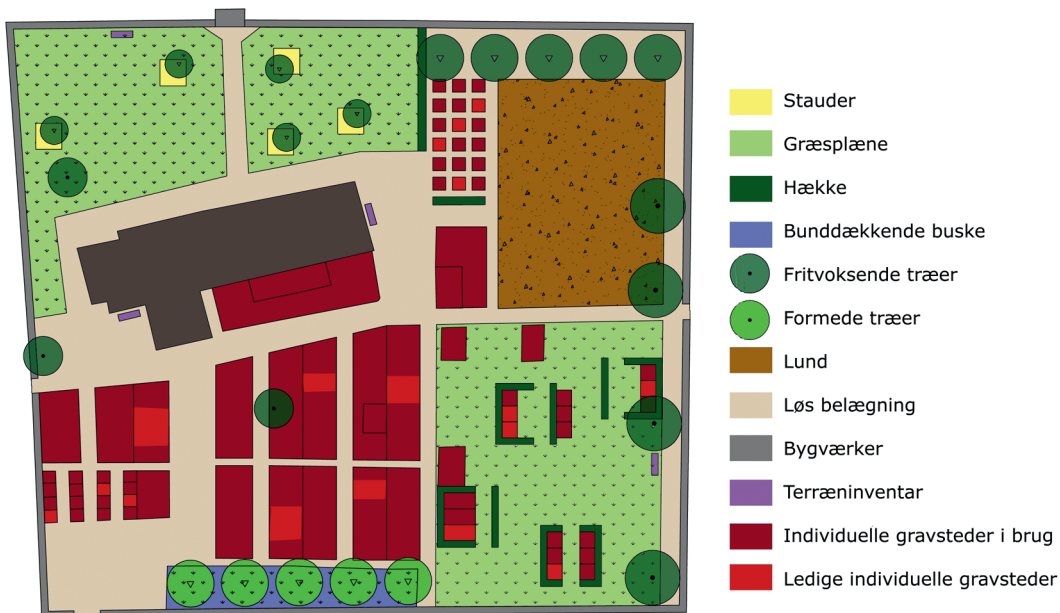
Sammenhæng i driftsstyringen: Kvalitetsbeskrivelser, Håndbog og Plejeplan

Plejeplanlægning

Planlægning af driften starter, som ved al anden planlægning, med at fastsætte mål. Med målene som udgangspunkt kan man træffe de valg, der skal til for at kunne udarbejde plejeplanen. Kvalitetsbeskrivelserne indeholder valgmulighederne.

Plejeplanen består af en kortdel og en tekstdel, som supplerer hinanden. På kortet vises de elementer der er valgt, hvis kortet er digitalt er det endvidere muligt at få arealstørrelserne for de enkelte elementer.

Tekstdelen er et skema, som beskriver elementets mål og den tilstand, som er et resultat af plejen.



Plejeplanens kortdel.

N

For at tydeliggøre den indsats der skal til i arbejdet med en plejeplan, kan processen opdeles i faser. Faserne karakteriseres med følgende spørgsmål, som besvares i den fremadskridende proces:

- **HVAD HAR VI?**
Kirkegården kortlægges og registreres - et grundigt kendskab til stedet er et nødvendigt udgangspunkt
- **HVAD VIL VI?**
Åbne drøftelser af visioner, ønsker og beslutninger om mål
- **HVAD KAN VI?**
Hvilke muligheder er der for kirkegården, hvad er realistisk? Hvilke valg skal der træffes? Kvalitetsbeskrivelser for kirkegårde anvendes til at belyse valgmuligheder
- **HVORDAN GØR VI?**
Plejeplanens kortdel viser de valgte elementer og tekstdelen beskriver mål og tilstandskrav. Praktisk håndbogen beskriver driftsindsatsen. Det kan være en god ide at udarbejde en tids- og arbejdsplan

Det er et stykke arbejde, der skal gøres, før standarderne er omsat til plejeforskrifter i en plejeplan for den enkelte kirkegård. Arbejdet skal ske på flere niveauer og med flere aktører, der hver bidrager med holdninger og viden. De folkevalgte menighedsråd og det faglige personale skal medvirke, og kirkegårdens brugere skal også meget gerne inddrages.

I nogle tilfælde vil besvarelsen af det første spørgsmål: Hvad har vi? kunne føre til, at det som det første er nødvendigt at udarbejde en bevarings- og udviklingsplan for kirkegården. Det er tilfældet, hvis kirkegården er i forfald, eller hvis indretningen er utidssvarende. I de tilfælde må plejeplanarbejdet afvente.

Forhåbentligt vil arbejdet med plejeplanen af de fleste blive oplevet som fornuftigt. Mange vil sikkert finde det spændende at få overblik og styr på tingene med de nye redskaber. For at komme godt i gang og nå et resultat kan det være en god ide at få hjælp til processen f.eks. af en kirkegårdskonsulent, en landskabsarkitekt eller en anlægsgartner.

Plejeplaner er rammen for professionel styring og udførelse af driften og giver det fornødne overblik, så besparelsesmuligheder og rationaliseringsfordele kan blive udnyttet.

Plejeplanens tekstark.

PLEJEPLAN - ELEMENTER	
Kvalitet og mål	
Element:	
Kirkegård:	Dato:
Formål, beskrivelse og mål:	
Tilstandskrav:	
Arealopgørelse	
Mængder	Tilstandsvurdering
Korthenvisning	
Illustrationer	
Bemærkninger	

Men hvad med kirkegårdskulturen?

Fokus på driften og krav om effektivisering kan bringe opmærksomheden væk fra kirkegårdens betydning og formål som ramme om døden. Men mon ikke de overvejelser der kommer til udtryk i målsætningsdiskussioner og prioriteringer vil kunne skærpe opmærksomheden om de værdier, der knytter sig til kirkegården som et kulturhistoriske anlæg.

Kirkegården er en vigtig del af vores kulturarv, en kulturarv i stadig forandring. Vi ser, at brugen og formen ændres påvirket af skiftende krav i samfundet og ønsker hos de efterladte. Kirkegården er et dynamisk anlæg. Det er ikke nyt, at kirkegården er i forandring, det har den altid været, men det sker over meget lang tid.

På kirkegården er vi vidner til 'det langsomme skuespil'. Anlægget er bundet af fredningstider og traditioner, og vi får det indtryk, at tiden står stille. Det fascinerer de fleste. Vi oplever vores historie fortalt gennem gravstedernes inskriptioner og form, og vi føler kirkegården som både natur, kultur, historie og ånd, når vi bevæger sig ind i det rum, der afgrænses af kirkegårdsmuren.

Foto:
Kirkegårdens
mangfoldighed.



Kirkegårdens kompleksitet gør den til noget særligt i forhold til andre grønne anlæg. Det er oplevelsen af det mangfoldige kirkegårdsrum, det er centralt at bevare og udvikle. Opgaven skal løses med egnede værktøjer og bredde i de kompetencer, der inddrages.

Brugerinddragelse

I kommunerne er der i snart mange år blevet arbejdet med at udvikle driften af de grønne områder, og det er almindeligt at inddrage brugerne. Det er en klog strategi at sikre sig, at brugernes ønsker bliver hørt, når der skal planlægges for fremtiden. Det gælder også kirkegårdens fremtid. Brugerne skal inddrages, måske skal der nedsættes brugerråd, som man gør i forhold til mange offentlige opgaver i disse år. Et brugerråd kan være en dialogpartner både i forhold til udviklingsplanens langsigtede mål for kirkegårdens indretning og i forhold til prioritering af ressourcerne i driften. Desuden kan brugerrådet være formidler af en større forståelse for omkostningerne ved kirkegårdsdriften og fastholde brugerne i et engagement omkring det enkelte anlæg.

Efterskrift

Poul Henningsen skrev debatbogen: *Hva' Mæ' Kulturen* i 1933. Han var kritisk i forhold til datidens kulturpolitik. Vi kan bruge hans engagement til at minde os om at kulturen - også kirkegårdskulturen - ikke kan klare sig uden opmærksomhed. Flytter vi fokus til økonomi og effektivitet, løser vi ikke opgaven som ansvarlige kirkegårdsforvaltere. Kulturen er ligesom kærligheden 'en sart blomst'. Der skal værnes om den, hvis den skal leve og udvikle sig. Ansvar ligger hos de involverede. Styringsværktøj og besparelser er aktuelle udfordring, som ikke kan stå alene, men vil kunne bruges kreativt i en udviklingsproces med kirkegårdskulturen højt på dagsordenen.